

УДК 378.011.3-051:005.336.2

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-49-03>

САМОДІАГНОСТИКА КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА: АСПЕКТ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

А. І. Комишан

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Майдан Свободи, 6, Харків, Україна, 61022
anatole.kom@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7644-4976>

О. А. Жукова

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Майдан Свободи, 6, Харків, Україна, 61022
edu.pedagogika@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9724-9598>

Ю. І. Панфілов

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
Курпичова, 2, Харків, Україна, 61002
u.i.panfilov@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5288-3904>

А. В. Ряднова

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Майдан Свободи, 4, Харків, Україна, 61022
a.ryadnova01@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9803-6834>

У статті розглядається проблема самодіагностики компетентності науково-педагогічного працівника з навчальної роботи. На основі аналізу підходів щодо моніторингу в освіті та діагностики в освіті з'ясовано, що інтерес до проблем якості вищої освіти, об'єктивної оцінки діяльності суб'єктів та структурних підрозділів закладів вищої освіти, а також інноваційних підходів стосовно керування якістю освіти, зокрема, через управління якістю діяльності науково-педагогічних працівників, зростає.

Спираючись на наукові узагальнення та результати емпіричних досліджень виокремлено суттєві ознаки моніторингу та діагностики в системі вищої освіти та визначено, що освітній моніторинг та діагностику у вищій школі необхідно розглядати як своєрідний регулярний процес спостереження за допомогою визначених ознак, показників, критеріїв, чинників та шкал.

Виходячи з аналізу джерел інформації з'ясовано, що педагогічну діагностику використовують у таких об'єктах освітнього середовища: навчальні заняття; самостійна робота студента; методи навчання; навчальні плани та програми; форми навчання; технологія організації освітнього процесу; розклад занять; кваліметрія педагогів; вивчення передового педагогічного досвіду; методична робота; практичне навчання тощо. Саме тут вона дає відчутний приріст ефективності.

Сформульовано сутність поняття «самодіагностика навчальної роботи науково-педагогічного працівника». З огляду на опрацьовані джерела інформації та власний педагогічний досвід, а також співбесід зі студентами визначено ключові напрямки самодіагностики навчальної роботи науково-педагогічного працівника. Висвітлено чотири ключові організаційно-педагогічні умови самодіагностики науково-педагогічного працівника з навчальної роботи.

Обґрунтовано методику самодіагностики науково-педагогічного працівника з навчальної роботи. Представлено анкету анонімного опитування студентів щодо самодіагностики стану навчальної роботи науково-педагогічним працівником. Визначено основні шляхи підвищення майстерності науково-педагогічного працівника з навчальної роботи на основі результатів анонімного анкетування студентів.

Ключові слова: анкета, бали, моніторинг, навчальна робота, науково-педагогічний працівник, професійно-педагогічна діяльність, показники оцінювання, самодіагностика навчальної роботи, системний підхід, шкала оцінювання.

А. И. Комышан

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Площадь Свободы, 6, Харьков, Украина, 61022

О. А. Жукова

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Площадь Свободы, 6, Харьков, Украина, 61022

Ю. И. Панфилов

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»
Кирпичова, 2, Харьков, Украина, 61002

А. В. Ряднова

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Площадь Свободы, 4, Харьков, Украина, 61022

САМОДИАГНОСТИКА КОМПЕТЕНТНОСТИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО РАБОТНИКА: АСПЕКТ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ

В статье рассматривается проблема самодиагностики компетентности научно-педагогического работника в аспекте учебной работы. На основе анализа подходов к мониторингу в образовании и диагностике в образовании выяснено, что интерес к проблемам качества высшего образования, объективной оценке деятельности субъектов и структурных подразделений высшего образования, а также инновационных подходов к управлению качеством образования, в частности, через управление качеством деятельности научно-педагогических работников, растет.

Опираясь на научные обобщения и результаты эмпирических исследований, выделены существенные признаки мониторинга и диагностики в системе высшего образования и определено, что образовательный мониторинг и диагностику в высшей школе необходимо рассматривать как своеобразный регулярный процесс наблюдения при помощи определенных признаков, показателей, критериев, факторов и шкал.

Исходя из анализа источников информации, выяснено, что педагогическую диагностику используют в таких объектах образовательной среды: учебные занятия; самостоятельная работа студента; методы обучения; учебные планы и программы; формы обучения; технология организации образовательного процесса; расписание занятий; квалиметрия педагогов; изучение передового педагогического опыта; методическая работа; практическое обучение и т. д. Именно здесь она дает ощутимый прирост эффективности.

Сформулирована сущность понятия «самодиагностика учебной работы научно-педагогического работника». Учитывая проработанные источники информации и собственный педагогический опыт, а также результаты собеседования со студентами, определены ключевые направления самодиагностики учебной работы научно-педагогического работника. Изложены четыре ключевых организационно-педагогических условия самодиагностики научно-педагогического работника по учебной работе.

Обоснована методика самодиагностики научно-педагогического работника по учебной работе. Представлена анкета анонимного опроса студентов по самодиагностике состояния учебной работы научно-педагогическим работником. Определены основные пути повышения мастерства научно-педагогического работника по учебной работе на основе результатов анонимного анкетирования студентов.

Ключевые слова: анкета, баллы, мониторинг, учебная работа, научно-педагогический работник, профессионально-педагогическая деятельность, показатели оценивания, самодиагностика учебной работы, системный подход, шкала оценивания.

Anatolii Komyschan

V. N. Karazin Kharkiv National University,
6 Svobody, Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,

Oksana Zhukova

V. N. Karazin Kharkiv National University,
6 Svobody, Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,

Yurii Panfilov

National Technical University «Kharkov Polytechnic Institute» National Technical University «Kharkov Polytechnic Institute»
2 Kirpychova, St., Kharkiv, 61002, Ukraine,

Anastasiia Riadnova

V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody, Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,

SELF-DIAGNOSTIC OF THE COMPETENCE OF SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL WORKER: ASPECT OF EDUCATIONAL WORK

The article deals with the problem of self-diagnostic of the competence of a scientific-pedagogical worker: aspect of educational work. Based on the analysis of approaches to monitoring in education and diagnostic in education, it was found that the interest in the issues of quality of higher education, objective assessment of the activities of subjects and structural units of higher education, as well as innovative

approaches to the management of quality of education, in particular, through the management of quality of activities of scientific and teaching staff is growing.

On the basis of scientific generalizations and the results of empirical studies, significant signs of monitoring and diagnostics in higher education system are highlighted and it is determined that educational monitoring and diagnostic in higher education should be considered as a kind of regular observation process using certain signs, indicators, criteria, factors and scales.

On view of the analysis of information sources, it was found that pedagogical diagnostic is used in such objects of educational environment as: training sessions; individual work of students; teaching methods; curricula and programs; forms of education; technology of organization of the educational process; schedule of classes; qualimetry of teachers; study of advanced teaching experience; methodical work; practical training, etc. Namely here it gives a tangible increase in efficiency.

The essence of the concept of "self-diagnostic of educational work of a scientific-pedagogical worker" is formulated. Taking into account the worked out sources of information and own pedagogical experience, as well as interviews with students, the key directions of self-diagnostic of the educational work of a scientific and pedagogical worker are determined. Four key organizational and pedagogical conditions for self-diagnostic of a scientific-pedagogical worker in educational work are stated.

The methodology of self-diagnostic of a scientific-pedagogical worker for educational work is substantiated. A questionnaire of an anonymous survey of students on self-diagnostic of the state of educational work by a scientific-pedagogical worker is presented. The main ways of improving the skill of a scientific-pedagogical worker in educational work are determined on the basis of the results of anonymous questioning of students.

Keywords: questionnaire, marks, monitoring, academic work, scientific-pedagogical worker, professional and pedagogical activity, assessment indicators, self-diagnostic of educational work, system approach, assessment scale.

Постановка проблеми. Проведені Світовим банком у 2019 році дослідження стосовно стану освітньої сфери України свідчать про необхідність подальших реформ та підвищення якості надання освітніх послуг. Це повною мірою стосується й системи вищої освіти, бо саме фахівці з вищою освітою є елітою та рушійною силою розвитку суспільства. Від того які, та на якому рівні предметні (за обраною спеціальністю) та особистісні (рисни майбутнього фахівця з вищою освітою) компетентності будуть у них сформовані, буде залежати майбутнє українського суспільства.

Стратегія розвитку сучасного українського суспільства в умовах соціально-економічних реформ об'єктивно потребує підвищення вимог до професійної підготовки фахівців з вищою освітою. Довічні проблеми педагогічної науки «чому навчати та як навчати?» набули нині особливої актуальності. На ці питання є безліч відповідей. Проте немає такої відповіді, яка б вмістила в собі всю гаму різноманітності та суперечностей сьогодення.

Для вирішення цієї актуальної проблеми ми вважаємо за доцільне постійно проводити самодіагностику (моніторинг) організації освітнього процесу на рівнях: закладу вищої освіти, факультету та кафедри, а також науково-педагогічного працівника для виявлення прогалин та протиріч, що існують з метою удосконалення процесу підготовки творчих, різнобічно розвинених та конкурентоздатних майбутніх фахівців з вищою освітою. Це повною мірою ко-

релює зі статтею 16 чинного закону «Про вищу освіту», в якій передбачено один із чинників забезпечення якості вищої освіти – «систему забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості)» [9].

В системі сучасної вищої освіти України, де відбуваються різного роду зміни (модернізація), особистість науково-педагогічного працівника досить важлива. Саме їй належить безпосередньо вирішувати всі ті завдання, що необхідно розв'язувати в підготовці фахівця з вищою освітою XXI століття.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використано теоретичні методи дослідження: аналіз – нормативно-законодавчих документів, довідкових, психолого-педагогічних та методичних джерел інформації; синтез та узагальнення наукової інформації для порівняння та зіставлення різних точок зору стосовно проблеми дослідження та визначення його термінологічного поля; емпіричні – самооцінки, бесіди.

Формулювання мети статті – з'ясувати показники та визначити методіку самодіагностики педагога вищої школи з навчальної роботи з метою удосконалення процесу підготовки творчих, різнобічно розвинених та конкурентоздатних майбутніх фахівців з вищою освітою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасному суспільству потрібна людина самостійна, яка критично мислить, вмє бачи-

ти і творчо вирішувати професійні проблеми. Підготовка такого фахівця дуже складний і відповідальний процес. Реалізація цього процесу відбувається, перш за все, через впровадження в освітній процес інноваційних технологій і передового досвіду.

Сьогодні, у період реформування системи вищої освіти України відповідно до сучасних світових вимог для забезпечення високої якості освіти, ефективного управління процесом підготовки фахівців в умовах вищої школи постать науково-педагогічного працівника набуває особливо важливого значення. Вона є суб'єктом освітнього процесу, який спрямовує свої дії на студентів задля якості засвоєння ними змісту навчання як у ході аудиторних занять, так і у процесі їхньої самостійної роботи.

В межах підготовки компетентних та конкурентоздатних майбутніх фахівців з вищою освітою особливої уваги набуває проблема надання якісних освітніх послуг на різних рівнях вищої освіти. Це спонукає до роздумів стосовно підвищення відповідальності усіх ланок середовища закладу вищої освіти за надання якісних освітніх послуг майбутнім фахівцям з вищою освітою. Досвід вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти засвідчує, що вирішенню цієї проблеми сприятиме, з одного боку, орієнтація на ринок праці, а з іншого – створення в закладах вищої освіти власних

систем моніторингу якості освіти, в яких оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників має посідати ключове місце.

Наше дослідження (на цьому етапі наукових інтересів) стосується рівня науково-педагогічного працівника як ключової постаті освітнього середовища вищої школи у процесі навчання.

Враховуючи той факт, що поняття «моніторинг в освіті» та «діагностика в освіті» певною мірою мають спорідненість, то ж спочатку проаналізуємо проблеми моніторингу та діагностики у вищій школі стосовно науково-педагогічного працівника як ключової постаті закладу вищої освіти.

Аналіз психолого-педагогічних джерел інформації дає нам підстави стверджувати, що зростає інтерес до проблем якості вищої освіти, об'єктивної оцінки діяльності суб'єктів та структурних підрозділів закладів вищої освіти, а також інноваційних підходів стосовно керування якістю освіти, зокрема, через управління якістю діяльності науково-педагогічних працівників. Таким чином, збільшується інтерес практиків та науковців до проблем моніторингу якості освіти, як засобу адаптивного управління у вищій школі, загалом, та зокрема моніторингу компетентності науково-педагогічного працівника. Результати опрацювання джерел інформації наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати аналізу джерел інформації з проблеми моніторингу компетентності науково-педагогічного працівника

№ з/п	Аспекти	Автори-дослідники
1	Моніторинг якості освіти	Т. Боровкова І. Морев [2], О. Локшина [14] та ін.
2	Основи моніторингу як засобу управління якістю освіти	Г. Єльнікова, З. Рябова [8] О. Касьянова [11] та ін.
3	Моніторинг якості освіти у вищій школі	В. Зінченко [10], Є. Хриков [17] та ін.
4	Моніторинг діяльності науково-педагогічних працівників	Т. Борова [1], О. Шарова, М. Кудайнетов [19] та ін.
5	Теоретичні підходи до визначення професійної компетентності педагога	Т. Козакова [12] та ін.

В усіх розглянутих нами працях ключовим є:

1. Те, що моніторинг в освітньому середовищі має вибудовуватись за низкою принципів: узгодженості нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення його складових; об'єктивності одержання та обробки інформації; комплексності дослідження різних аспектів освітнього процесу; безперервності та тривалості спостережень; своєчасності отримання, обробки та використання об'єктивної інформації; перспективнос-

ті запланованих моніторингових досліджень; рефлексивності; гуманістичної спрямованості; відкритості та оперативності доведення результатів досліджень; інформаційності; кваліметричності; діагностичності; аналітичності; прогностичності. Всі вони є актуальними й для діагностики та самодіагностики діяльності науково-педагогічних працівників.

2. Пропонуються підходи стосовно адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників, який пе-

редбачає зовнішній вплив для спонукання до саморозвитку та самовдосконалення. То ж в жодній із опрацьованих робіт не йдеться про так би мовити «самомоніторинг».

В ході аналізу джерел інформації з проблеми моніторингу та діагностики компетентності науково-педагогічного працівника нами виявлено, що у наукових джерелах інформації виокремлюють такі різновиди освітнього моніторингу: внутрішній (проводить освітня установа) і зовнішній (проводять інстанції вищих рівнів або незалежні спеціальні установи). Виходячи з викладеного І. Козубовська стверджує, що моніторинг якості освіти доцільно здійснювати на: інституційному, регіональному, національному і міжнародному рівнях [13].

Крім того, на її думку, він має бути постійно діючим і включати низку конкретних етапів: оцінка фактичного стану системи освіти та найважливіших чинників, які впливають на її стан; прогнозування розвитку та стану освітньої системи; оцінка прогнозованого стану та регулювання якості освіти для прийняття управлінських рішень [13].

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що науковці та практики розглядають освітній моніторинг у вищій школі як своєрідний регулярний процес спостереження (за визначеними ознаками, показниками, критеріями, чинниками та шкалами) різних аспектів надання освітніх послуг й аналізу отриманої інформації з метою виявлення позитивних і попередження негативних явищ в освітньому середовищі для оцінювання, прогнозування подальшого розвитку системи вищої освіти, а також прийняття управлінських рішень.

В контексті досліджуваної нами проблеми доцільно, підсумовуючи стосовно вище викладеного, привернути увагу на визначення поняття «моніторинг в освіті». Моніторинг в освіті – спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [7, с. 519].

Аналіз джерел інформації з проблеми діагностики в системі вищої освіти свідчить про те, що в основі педагогічної діагностики лежить забезпечення оптимізації педагогічних процесів. І в першу чергу це стосується реалізації ефективного навчання, тобто, сприяння якості надання освітніх послуг. Підтвердженням цьому є висловлювання відомого українського педагога сучасності І. Підласого, який сформулював поняття «педагогічна діагностика» як систему технологій, засобів, процедур, методик та методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, установлення їх ефективності та наслідків» [15, с. 543]. На його думку, діагностика є проясненням усіх обставин перебігу процесу навчання та чітке визначення його результатів. Він також вважає, що метою діагностування (як процесу) має бути своєчасне виявлення, оцінювання й аналіз протікання освітнього процесу [15, с. 544]. Ми погоджуємося з такою думкою.

Результати опрацювання джерел інформації з проблеми діагностики компетентності науково-педагогічного працівника наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати аналізу деяких джерел інформації, що пов'язані з проблемою діагностики компетентності науково-педагогічного працівника

№ з/п	Автори	Стисла сутність викладеного
1	Т. Чурекова [18]	Діагностика розглядається як один із ефективних інструментів підвищення професійної компетентності науково-педагогічного працівника. Зосереджується увага на розвитку у педагога вищої школи рефлексії, критики та проектуванні власної педагогічної діяльності
2	О. Щупак [20]	Розглядається діагностика успішності педагогів медичних закладів освіти, як одна з форм контролюючої діяльності адміністрації закладу освіти, що полягає у вивченні міри досягнення мети управління, яка встановлюється на основі порівняння досягнутих показників роботи з тими, які прогнозувалися
3	В. Гринько [5]	Проаналізовано ступінь вивчення проблеми педагогічної діяльності науково-педагогічного працівника у працях психологів і педагогів та розкрито специфіку й особливості діяльності педагога вищої школи. Конкретизовано теоретичний і практичний внесок науковців із означеної проблематики

Закінчення табл. 2

4	Ю. Стасєв, М. Грушенко, С. Залкін, А. Комишан, А. Попеленко, К. Хударковський, О. Челпанов, О. Янчева [3]	На основі принципів системності, ієрархічності, інтеграції, функціональності розроблений єдиний підхід до визначення освітнього рейтингу курсантів, рейтингу результатів діяльності науково-педагогічних працівників, а також кафедр і факультетів у вищому військовому навчальному закладі. В основу методик покладено нормативні документи з підготовки військових фахівців з вищою освітою
5	О. Гуцу [6]	Охарактеризовано поняття «Професійна компетенція педагога вищої школи», його структура, характеристика основних компонентів. Пропонуються діагностичні методики виявлення актуального рівня розвитку основних компонентів професійної компетенції педагога вищої школи, а також можливі напрями самовдосконалення професійної компетенції педагога вищої школи
6	О. Ісаєв, Л. Валуєва, К. Мартинова, Л. Плотніков, Ю. Плотніков, М. Фомін, К. Черепанова [16]	У посібнику розглядаються питання оцінки основних складових професіоналізму педагога вищої школи: навчальної та проектно-освітньої діяльності. Наведено досвід розробки компетентнісної моделі педагога університету та методик оцінки конкретних компетенцій, що становлять основу їх процедури сертифікації

Виходячи з аналізу джерел інформації можемо стверджувати, що педагогічну діагностику використовують у таких об'єктах освітнього середовища (саме тут вона дає відчутний приріст ефективності): навчальні заняття; самостійна робота студента; методи навчання; навчальні плани та програми; форми навчання; технологія організації освітнього процесу; розклад занять; кваліметрія педагогів; вивчення передового педагогічного досвіду; методична робота; практичне навчання тощо. Однак, на основі опрацювання низки джерел інформації нами не знайдено внутрішніх підходів діагностики досягнень у навчанні (з боку науково-педагогічного працівника), які б сприяли та спонукали педагогів вищої школи до саморозвитку та самовдосконалення.

Привабливою з позиції проблеми, що нами розглядається, є праця К. Яндоли, яка створила факторно-критеріальну субмодель оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічного працівника кафедри (на основі відповідної кваліметричної моделі Г. Єльнікової) [21], де визначено фактори, критерії та їх вагомість. Її ідея співпадає з ідеєю, яка запропонована колективом авторів відомої праці [3].

Основна відмінність їх полягає в тому, що в першому випадку це інструмент для завідувачів кафедр, а в другому – інструмент не тільки завідувачів кафедр, а й керівництва факультетів та закладу вищої освіти. Ми ж робимо акцент на самодіагностиці компетентності науково-педагогічного працівника з навчальної

роботи, бо це безпосередньо пов'язано із взаємодією науково-педагогічних працівників зі студентами у процесі надання освітніх послуг.

За результатами співбесід з педагогами вищої школи стосовно цієї проблеми ми дійшли висновку, що цей аспект для них не є актуальним. Але ми так не вважаємо.

З використанням відповідних методів педагогічної діагностики можна здійснити аналіз процесу навчання та визначити його ефективність (результативність). Науково-педагогічний працівник на підставі діагностичних відомостей може зорієнтуватися на проведенні внутрішньої корекції процесу навчання, виявленні прогалин у навчанні, плануванні наступних етапів навчання, удосконаленні процесу навчання тощо. Тобто самодіагностика має бути фундаментом подальшої педагогічної діяльності та інструментом самоуправління педагога вищої школи.

Особливості та ступінь розробленості проблеми самодіагностики навчальної роботи науково-педагогічного працівника потребують беззаперечного визначення його сутності та особливостей реалізації в діяльності педагога вищої школи.

Загалом, під *самодіагностикою навчальної роботи науково-педагогічного працівника* будемо розуміти процес спостереження за результатами власної навчальної роботи з кожної конкретної навчальної дисципліни (іншого навчального заходу) шляхом збору інформації (за допомогою анонімного опитування студентів), її систематизації та оброблення

для прийняття особистих рішень щодо покращення (удосконалення) процесу навчання. Отже, самодіагностику навчальної роботи науково-педагогічного працівника будемо розглядати як сукупність заходів, що пов'язані зі збором інформації про якість надання освітніх послуг студентам при викладанні певної навчальної дисципліни або проведенні іншого навчального заходу, її опрацюванням та систематизацією для самооцінки з метою подальшого самовдосконалення педагогічної майстерності.

Таким чином, збір і отримання інформації спрямовується для прийняття особистого рішення, що має дві особливості: *цільову спрямованість*, яка передбачає визначення рівня власної навчальної роботи; *максимальну об'єктивність* – адекватність зроблених висновків стосовно самовдосконалення. Тобто, здійснення самодіагностики ставить за мету визначення стратегії саморозвитку та самовдосконалення стосовно педагогічної майстерності без втручання зовні.

Виходячи зі структури діяльності педагога вищої школи, що включає до свого складу конструктивний, організаційний, комунікативний та дослідницький (гностичний) компоненти, ми вважаємо, що самодіагностику навчальної роботи науково-педагогічного працівника доцільно розглядати:

- як складову процесу навчання;
- як інструментарій виявлення успіхів, невдач та недоречностей у навчанні студентів;
- як шлях (підхід) до підвищення рівня майстерності у навчанні (підвищення кваліфікації).

На основі аналізу відомої праці В. Галіцина, О. Суслова та Н. Самченко [4] та виходячи із всього викладеного, можна окреслити такі складові структури самодіагностики навчальної роботи науково-педагогічного працівника: цільову, інструментальну та проектно-практичну. Об'єктом цієї ідеї ми вбачаємо діагностику стану навчання студентів, що передбачає визначення фактичних результатів роботи науково-педагогічного працівника. Метою самодіагностики є саморозвиток та самовдосконалення науково-педагогічного працівника, як зазначалося, виступає саморозвиток та самовдосконалення науково-педагогічного працівника.

Здійснення самодіагностики, на нашу думку, не можливе без урахування показників (критеріїв) та шкали оцінювання (кваліметричної складової) анонімного анкетування студентів.

До складу анкети можуть входити декілька напрямів (аспектів), кожен з яких становить сукупність складових показників оцінювання та бальну шкалу оцінювання. В якості шкали оцінювання нами пропонується використати п'ятибальну шкалу де 0 балів – дуже низький рівень оцінюваного показника, або його відсутність, а 4 бали – дуже високий рівень оцінюваного показника.

Використання анонімного анкетування студентів є важливим інструментом реалізації вимог керівних документів Міністерства освіти і науки України. Вони наголошують на необхідності демократизації освітнього процесу, що передбачає надання студентам все більшого «права голосу» в питаннях визначення цілей освіти, її змісту, а також методів, методик та технологій навчання. Це потребує проведення відповідних досліджень з метою виявлення реальних потреб здобувачів вищої освіти і максимально можливого їх використання в організації освітнього процесу, а також збільшення ролі студентського самоврядування.

Ключовими напрямками для самодіагностики навчальної роботи науково-педагогічного працівника, з огляду на опрацьовані джерела інформації, власний педагогічний досвід та результати співбесід зі студентами, а також з урахуванням системного підходу вбачаємо такі:

1. Зацікавленість студентів навчальною дисципліною.
2. Оцінювання студентами якості організації та проведення аудиторних занять.
3. Оцінювання рівня застосування науково-педагогічним працівником інноваційних методів та технологій навчання.
4. Оцінювання рівня забезпечення умов для засвоєння студентами змісту навчання.
5. Оцінювання студентами якості організації їхньої самостійної роботи та забезпеченості навчальної дисципліни авторськими навчально-методичними матеріалами.
6. Оцінювання студентами системи контролю знань, що використовувалась науково-педагогічним працівником.
7. Оцінювання студентами своїх успіхів навчально-пізнавальної діяльності.

Крім того, в анкеті анонімного опитування повинен мати місце такий напрям: «Ваші коментарі та побажання» заповнення якого може бути обов'язковим для студентів.

Стосовно напрямку «Оцінювання студентами якості організації їхньої самостійної роботи» існує певною мірою двоякість. З одного

боку, організація самостійної роботи студентів більшою мірою стосується методичної роботи науково-педагогічного працівника, а з іншого – правильно організована педагогом самостійна позааудиторна робота здобувачів вищої освіти сприяє якості проведення занять. Особливо це важливо, коли в ході навчальних занять використовуються активні та інтерактивні методи навчання. То ж, виходячи із зазначеного, нами цей напрям не відкинутий.

З урахуванням всього викладеного сформулюємо чотири ключові організаційно-педагогічні умови самодіагностики науково-педагогічного працівника з навчальної роботи.

По-перше, для забезпечення самодіагностики необхідно створити анкету анонімного опитування студентів, в якій врахувати зазначені нами ключові напрямки для самодіагностики навчальної роботи науково-педагогічного працівника.

По-друге, анкетування має здійснюватися лише після того, коли студенти склали залік чи екзамен (бали виставлені у відповідну відомість та залікові книжки й індивідуальні плани). Саме тоді, коли студенти незалежні від науково-педагогічного працівника, вони зможуть без лукавства заповнити анкету.

По-третє, в межах методичної та організаційної роботи анкетні дані мають бути опрацьовані з визначенням успіхів, а також значних, незначних та другорядних прогалин, некоректності та недоречності або недоробок у своїй навчальній роботі.

По-четверте, на основі визначених значних, незначних та другорядних прогалин, некоректностей та недоречностей або недоробок у своїй навчальній роботі створення програми поетапних дій щодо усунення існуючих проблем.

Стосовно вище викладеного влучним є висловлювання відомого педагога Ш. Амонашвілі про те, що педагог виховує нову людину, людину майбутнього, тому необхідно, щоб він сам

уособлював у собі найвищі риси нової людини, сам являв людину з майбутнього.

Шляхами підвищення майстерності науково-педагогічного працівника з навчальної роботи можуть, наприклад, бути: консультаційне спілкування з більш досвідченими педагогами, відвідування занять досвідчених педагогів, участь у різного роду форумах чи заходах, що присвячені проблемам освітнього процесу. Також важливим є прийняття науково-педагогічними працівниками участі у наукових конференціях педагогічного спрямування тощо.

Так, наприклад, на кафедрі педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна в рамках проекту 2.11 «Новітні психолого-педагогічні технології навчання» Стратегії розвитку Каразінського університету на 2019–2025 роки на постійній основі два рази на рік працює «Педагогічна вітальня». Крім того, щорічно проводяться конференції, що пов'язані з інноваційними технологіями та методиками в освітньому середовищі в межах кафедральної НДР.

Для підвищення педагогічної майстерності в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» запроваджено триденні Міжнародні методичні школи-семінари «Сучасні педагогічні технології в освіті».

Як «Педагогічна вітальня», так і Міжнародна методична школа-семинар «Сучасні педагогічні технології в освіті» проходять у таких формах: майстер-класи, ділові ігри, тренінги, презентації, дискусії тощо, які спрямовані на удосконалення педагогічної майстерності.

Зазначені підходи можуть поширюватись і в інших закладах вищої освіти для переймання передового педагогічного досвіду.

В якості прикладу розглянемо наведену нижче нашу авторську анкету анонімного опитування студентів, що вже зараз проходить свою апробацію в освітньому процесі кафедри педагогіки ХНУ імені В. Н. Каразіна.

АНКЕТА АНОНІМНОГО ОПИТУВАННЯ

Шановні студенти!

Кафедра педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна вважає своїм пріоритетним завданням підвищення якості надання освітніх послуг, тому для нас важлива Ваша думка про зміст і організацію освітнього процесу з навчальної дисципліни: «Основи педагогіки та методика виховної роботи».

Просимо Вас щиро відповісти на запропоновані питання.

Уважно прочитайте інструкцію щодо заповнення таблиці до кожного питання.

Дякуємо Вам за співпрацю!

Інструкція

Просимо Вас оцінити нижче наведені показники за запропонованою шкалою:

4 бали – дуже високий рівень оцінюваного показника;

3 бали – високий рівень оцінюваного показника;

2 бали – достатній рівень оцінюваного показника;

1 бал – низький рівень оцінюваного показника;

0 балів – дуже низький рівень оцінюваного показника, або його відсутність.

Для відповіді Вам необхідно обвести той бал, який відповідає Вашій думці про певний показник.

1. Наскільки цікавою для Вас була навчальна дисципліна?

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
1.1	Навчальна дисципліна викликала у Вас інтерес до її засвоєння	0 1 2 3 4
1.2	Ви задоволені отриманими знаннями, вміннями та навичками	0 1 2 3 4
1.3	У вас з'явилося бажання вивчати споріднені теми за змістом навчальної дисципліни	0 1 2 3 4
1.4	Ви зацікавилися вивченням додаткових джерел інформації з проблематики, що розглядалась на заняттях з навчальної дисципліни	0 1 2 3 4
1.5	Ви обдумували й обговорювали навчальну дисципліну поза навчальних занять	0 1 2 3 4
1.6	Зміст викладеного з навчальної дисципліни вагомий для Вашої подальшої професійної діяльності	0 1 2 3 4

2. Як Ви оцінюєте якість організації та проведення аудиторних занять?

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
2.1	Доступність викладу навчального матеріалу	0 1 2 3 4
2.2	Використання науково-педагогічним працівником активних методів проведення занять (дискусії, проекти, кейси, мозковий штурм, ігрові технології тощо)	0 1 2 3 4
2.3	Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання	0 1 2 3 4
2.4	Новизна матеріалу, що викладався	0 1 2 3 4
2.5	Використання сучасних (актуальних) джерел (даних) інформації	0 1 2 3 4
2.6	Відпрацювання практичних умінь	0 1 2 3 4

3. Оцініть, будь ласка, забезпеченість Вашої самостійної роботи

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
3.1	Достатня наявність навчальних посібників та підручників	0 1 2 3 4
3.2	Наявність методичних рекомендацій (методичного посібника) для самостійної роботи та рівень їх змістовності, логічності та наочності	0 1 2 3 4
3.3	Практична спрямованість завдань самостійної роботи	0 1 2 3 4
3.4	Рівень завдань самостійної роботи спрямований сприянню-творчості та креативності	0 1 2 3 4
3.5	Різноманіття завдань самостійної роботи	0 1 2 3 4
3.6	Консультування та надання допомоги науково-педагогічним працівником у процесі засвоєння дисципліни	0 1 2 3 4

4. Оцініть, будь ласка, систему контролю якості знань студентів науково-педагогічним працівником за такими показниками:

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
4.1	Гласність (прозорість)	0 1 2 3 4
4.2	Об'єктивність	0 1 2 3 4
4.3	Єдність вимог до всіх студентів	0 1 2 3 4
4.4	Різноманітність	0 1 2 3 4
4.5	Індивідуальність	0 1 2 3 4
4.6	Доброзичливість	0 1 2 3 4

5. Як Ви оцінюєте свої успіхи в оволодінні компетентностями у процесі вивчення дисципліни?

№ з/п	Показники оцінювання	Бали
5.1	Повнота, глибина та системність знань	0 1 2 3 4
5.2	Сформованість знань, вмінь, навичок та інших компетентностей	0 1 2 3 4
5.3	Готовність використовувати знання, вміння, навички та інші компетентності при вирішенні завдань у подальших навчально-пізнавальній та професійно-педагогічній діяльності	0 1 2 3 4

6. Ваші додаткові коментарі та побажання: _____

Дякуємо за відповіді!

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Моніторинг та діагностика в освіті забезпечують постійний зворотний зв'язок від науково-педагогічних працівників до керівництва, що прискорює процеси професійного розвитку та саморозвитку останніх і призводить до більш продуктивної їхньої професійної діяльності та самореалізації.

Запровадження ж інструментарію самодіагностики науково-педагогічного працівника спрямовано на: спонукання його до прагнення саморозвитку та самовдосконалення як на кожному аудиторному чи online занятті, так і в позааудиторній роботі зі студентами; створення позитивного психологічного настрою та на цій основі ситуації успіху, що активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Здатність науково-педагогічного працівника, на основі аналізу власної навчальної роботи, в достатній мірі бачити здобутки, прогалини,

протириччя тощо та на цій основі усвідомлено знаходити оптимальні шляхи (приймати рішення) їх вирішення означає усвідомлення ним необхідності особистого та професійного розвитку та удосконалення з метою корекції своєї діяльності чи визначення принципово іншої індивідуальної траєкторії педагогічної діяльності. За таких умов можемо говорити про його здатність підвищувати рівень компетентності.

Отже, результатом самодіагностики є уявлення науково-педагогічного працівника про свій науково-теоретичний рівень, педагогічну майстерність, а також визначення стратегії подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Саморозвиток та самовдосконалення можуть відбуватись різними шляхами. Це і планове підвищення кваліфікації, і стажування, і вивчення досвіду колег, і постійна особиста праця над підвищенням рівня своєї майстерності тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Борова Т. А. Теоретичні і методичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.06. Київ, 2012. 488 с.
2. Боровкова Т. И., Морев И. А. Мониторинг развития системы образования. Часть 1. Теоретические аспекты: Учеб. пособие. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2004. 150 с.
3. Визначення рейтингів учасників освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі. Метод. рекомендації / Стасєв Ю. В., Грушенко М. В., Залкін С. В., Комишан А. І., Попеленко А. А., Хударковський К. І., Челпанов О. С., Янчева О. Д. / За ред. Стасєва Ю. В. Харків: ХУПС, 2006. 124 с.
4. Галіцин В. К., Суслов О. П., Самченко Н. К. Концептуальні засади моніторингу. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 330–335.
5. Гринько В. О. Особливості педагогічної діяльності викладача вищої школи у сучасну епоху. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229859025.pdf> (дата звернення: 11.10.2021 р.)
6. Гуцу Е.Г. Диагностика профессиональной компетенции преподавателя вуза: методическое пособие для преподавателей вузов. Москва: Флинта, 2017. 82 с.
7. Енциклопедія освіти Академія пед. наук України / головний редактор В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
8. Єльнікова Г. В., Рябова З. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107549/8-Elnikova.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.10.2021 р.)

9. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 24.09.2021 р.)
10. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 360 с.
11. Касьянова О. М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом. Харків: Основа, 2004. 96 с.
12. Козакова Т. В. Теоретичні підходи до визначення професійної компетентності педагога. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-podhody-k-opredeleniyu-professionalnoy-kompetentnosti-pedagoga/viewer> (дата звернення: 11.10.2021 р.)
13. Козубовська І. В. Моніторинг якості освіти як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. Вип. 22. С. 75–76.
14. Моніторинг стандартів якості освіти: світові досягнення та українські перспективи. За заг. ред. О. Л. Локшиної. К.: К.І.С., 2004. 128 с.
15. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учеб. для студ. пед. вузов: В 2 кн. Москва: ВЛАДОС, 1999. Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. 576 с.
16. Сертификация преподавателей университета на основе оценки научно-педагогических компетенций: Метод. пособие / А. П. Исаев, Л. В. Валуева, Е. В. Мартынова, Л. В. Плотников, Ю. В. Плотников, Н. И. Фомин, Е. В. Черепанова / Под общей ред. А. П. Исаева. Екатеринбург: Издательский дом «Ажур», 2015. 106 с.
17. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 365 с.
18. Чурекова Т. М. Диагностика как один из инструментов управления качеством профессиональной деятельности преподавателей вуза. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/diagnostika-kak-odin-iz-instrumentov-upravleniya-kachestvom-professionalnoy-deyatelnosti-prepodavateley-vuza/viewer> (дата звернення: 12.10.2021 р.)
19. Шарова Е. И., Кудайнетов М. Р. Мониторинг профессионального развития преподавателя вуза в системе оценки качества педагогической деятельности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/monitoring-professionalnogo-razvitiya-prepodavatelya-vuza-v-sisteme-otsenki-kachestva-pedagogicheskoy-deyatelnosti/viewer> (дата звернення: 16.10.2021 р.)
20. Щупак О. Ю. Педагогічна діяльність викладача медичного навчального закладу як об'єкт діагностики URL: http://f.mcollege.rv.ua/images/metod_kabinet/komferemc/shupak.pdf (дата звернення: 12.10.2021 р.)
21. Яндола К. О. Оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. *Молодий вчений. № 1 (53)*. 2018. С. 843–845.

REFERENCES:

1. Borova, T.A. (2012). Theoretical and methodological foundations of adaptive management of professional development of scientific and pedagogical workers of the university: dis. ... doctor ped. Sciences: 13.00.06. Kiev. 488 p.
2. Borovkova, T., Morev I. (2004). Monitoring of the development of the education system. Part 1. Theoretical aspects: Textbook. allowance. Vladivostok: Far Eastern Institute Publishing House, 2004.150 p.
3. Determination of ratings of participants in the educational process in a higher military educational institution. (2006). Method. recommendations / Stasev Yu.V., Grushenko M.V., Zalkin S.V., Komyshan A.I., Popelenko A.A., Khudarkovsky K.I., Chelpanov O.S., Yancheva O.D. / Ed. Staseva Yu.V. Kharkiv: KhUPS, 124 p.
4. Galitsyn, V.K., Suslov, A.P., Samchenko, N.K. (2013). Conceptual framework for monitoring. *Business Inform.* No. 9. P. 330-335.
5. Grinko, V.A. Features of the pedagogical activity of a higher school teacher in the modern era. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229859025.pdf> The sixth
6. Gutsu, E.G. (2017). Diagnostics of the professional competence of a university teacher: a methodological guide for university teachers. Moscow: Flinta, 82 p.
7. Encyclopedia of Education Academy ped. Sciences of Ukraine / editor-in-chief V.G. Kremen. (2008). Kiev: Yurinkom Inter, 1040 p.
8. Elnikova, G.V., Ryabova, Z.V. Monitoring as an effective means of assessing the quality of general secondary education in an educational institution. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107549/8-Elnikova.pdf?sequence=1>
9. Law of Ukraine "On Higher Education". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (date of access: 09.24.2021)
10. Zinchenko, V.A. (2013). Monitoring the quality of the educational process in a higher educational institution: monograph. Luhansk: Publishing House of the LNU named after Taras Shevchenko, 360 p.
11. Kasyanova, O.M. (2004). Monitoring in the management of an educational institution. Kharkov: Osнова, 96 p.

12. Kozakova, T.V. Theoretical Approaches to Determining the Professional Competence of a Teacher. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-podhody-k-opredeleniyu-professionalnoy-kompetentnosti-pedagoga/viewer> (date accessed: 11.10.2021)
13. Kozubovskaya, I.V. (2011). Monitoring the quality of education as a means of increasing the effectiveness of the educational process. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University: Series "Pedagogy, social work"*. Issue. Twenty-second P. 75-76.
14. Monitoring of education quality standards: world achievements and prospects. (2004). Under total. ed. A. L. Lapshina. K.: K.I.S.128 p.
15. Podlasy, I. P. (1999). Pedagogy. New course: textbook. for stud. ped. universities: In 2 kn. Moscow: VLADOS. Book 1: General bases. Learning process. 576 p.
16. Certification of teachers of the institute based on the assessment of scientific and pedagogical competencies: method. allowance / A. P. Isaev, L. V. Valuev, E. V. Martynova, L. V. Plotnikov, Yu. V. Plotnikov, N. I. Fomin, E. V. Cherepanova / Ed. A.P. Isaeva. Yekaterinburg: Publishing house "Azhur", 2015.106 p.
17. Khrikov, E. M. (2006). Management of educational institution: Textbook. allowance. Kiev: Knowledge, 365 p.
18. Churekova, T. N. Diagnostics as one of the tools for managing the quality of professional activity of university teachers. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/diagnostika-kak-odin-iz-instrumentov-upravleniya-kachestvom-professionalnoy-deyatelnosti-prepodavateley-vuza/viewer> (date accessed: 10/12/2021)
19. Sharova, E.I., Kudainetov, M.G. Monitoring of the professional development of a university teacher in the system of assessing the quality of pedagogical activity. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/monitoring-professionalno-razvitiya-prepodavatelya-vuza-v-sisteme-otsenki-kachestva-pedagogicheskoy-deyatelnosti/viewer> (date accessed: 16.10.2021)
20. Shchupak, O. Yu. Pedagogical activity of a teacher of a medical educational institution as an object of diagnostics URL: http://f.mcollege.rv.ua/images/metod_kabinet/komferemc/shupak.pdf (date of access: 12.10.2021)
21. Yandola, K.O. (2018). Assessment of the level of professional competence of scientific and pedagogical workers of higher educational institutions. *Young scientist*. No. 1 (53). P. 843-845.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 16.11.2021
ПРИЙНЯТО ДО ДРУКУ 30.11.2021